

1959

4

7 stycznia, szyfrogram ambasadora w Sztokholmie
o rozmowie w MSZ Szwecji

Ścisłe tajne

Szyfrogram Nr 234
z Sztokholmu, nadany 7.I g. 15.00

Birecki

Rozmowa z Astrom, dyrektorem departamentu politycznego MSZ.

1) Poinformowałem o projekcie zaproszenia działaczy kulturalnych przez nasze min. kultury. Zostało przyjęte z dużym zadowoleniem jako doskonały i „wspaniałomyślny” pomysł. MSZ dopomoże w każdy sposób.

2) A. zapowiedział, że zwróci się z odpowiedzią na nasze wystąpienie w sprawie planu R.⁵, głównie chodzi im o to, aby plan „nie utonął w zamieszaniu wokół sprawy berlińskiej⁶ i w ogóle niemieckiej”. Odpowiedziałem, że rozumiemy plan jako m.in. wkład do sprawy niemieckiej.

3) A. ocenia, że przekazanie funkcji w Berlinie władzom NRD jest nieuchronne. Pytanie, jaki użytek zrobią one z tych funkcji, zwłaszcza odnośnie transportu lotniczego (np. mogą praktycznie utrudnić loty zakłócając działanie radaru) oraz naziemnego transportu wojskowego. Szwedzkie MSZ przypuszcza, że NRD może czynić trudności głównie jako środek dla zmuszenia

⁵ Chodzi o inicjatywę utworzenia strefy bezatomowej na obszarze Polski, RFN, NRD i Czechosłowacji, zgłoszoną przez ministra spraw zagranicznych Adama Rapackiego 2 października 1957 r. na XII sesji Zgromadzenia Ogólnego ONZ (obradowała 17 września – 14 grudnia 1957 r.); zob. K. Ruchniewicz, T. Szumowski (red.), *Polskie Dokumenty Dyplomatyczne 1957* (dalej PDD 1957), PISM, Warszawa 2006, passim.

⁶ 27 listopada 1958 r. ZSRR przekazał rządowi trzech mocarstw oraz RFN notę proponującą przekształcenie Berlina w zdemilitaryzowane, wolne miasto, niezależne zarówno od NRD, jak i RFN, z gwarancjami mocarstw i ONZ. ZSRR zapowiedział, że w przypadku braku reakcji na notę doprowadzi do dwustronnego porozumienia z rządem NRD, na mocy którego uzyska ona całkowitą kontrolę nad sprawami Berlina Zachodniego. Rządy Francji, Wielkiej Brytanii i USA odpowiedziały 31 grudnia 1958 r. (RFN 5 stycznia 1959 r.), zajmując negatywne stanowisko i wskazując na brak podstaw prawnych radzieckiej propozycji; zob. dok. nr 297.

NRF i Zachodu do rozmawiania z nimi. W sumie ocena jest dość optymistyczna, gdyż ZSRR wykazuje wyraźną chęć do rokowań, chociaż zachowuje „pozycję siły”. Jest to jednak faktyczna siła (rakietą), a nie potrząsanie szablą. Takie odpowiedzi zachodnie, mimo że pozornie ostre w tonie, pozostawiają wyraźnie otwartą drogę do rokowań. Wynik ewentualnych rokowań jest niepewny, zwłaszcza wobec zachwianej po wyborach pozycji administracji Eisenhowera⁷, ale Szwecja uważa za najważniejsze, by w ogóle doszło do rokowań. Wyniki genewskie⁸ nie są przecież najgorsze. Jeśli do żadnych rokowań nie doszło, wiosna może przynieść duże napięcie wokół sprawy Niemiec, która pozostaje najważniejszą w Europie.

/-/ Szymanowski

AMSZ, ZD 6/77, w. 65, t. 957

⁷ Mowa o przeprowadzonych 4 listopada 1958 r. wyborach do Kongresu, które przyniosły sukces Partii Demokratycznej.

⁸ Chodzi o plany zwołania w Genewie konferencji (na szczęblu ministrów spraw zagranicznych) poświęconej relacjom międzyblokowym (głównie kwestia niemiecka). Z inicjatywą zwołania konferencji wystąpił 10 grudnia 1957 r. premier ZSRR, w 1958 r. trwały rokowania i wymiana not w sprawie zakresu jej prac i daty zwołania. Ostatecznie 11 maja 1959 r. rozpoczęto z udziałem przedstawicieli ZSRR, USA, Wielkiej Brytanii, Francji, NRD i RFN pierwszy etap konferencji, który trwał do 20 czerwca. Drugi etap rozpoczął się 13 lipca, jednak 5 sierpnia obrady zawieszono bez osiągnięcia porozumienia i podpisania jakiegokolwiek układu, nie ustalono także terminu wznowienia prac.